

Gellér és Bárányos Ügyvédi Iroda

1114 Budapest, Kemenes u. 6.

Tel/Fax.: 06 (1) 613 1866, E-mail: geller@gelleresbaranyos.hu

Mobil: 06-30-212-74-82

Alkotmánybíróság
részére

Tárgy: Alkotmányjogi panasz iránti indítvány

Székesfehérvári Törvényszék
útján

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG	
Ügyszám:	IV/163 F - 1/2017
Érkezett:	2017 AUG 28.
Példány:	Kezelőiroda:
Melléklet:	db

Felt. Pb.

SZÉKESFEHÉRVÁRI TÖRVÉNYSZÉK	
SZÉKESFEHÉRVÁR	
postán, útdíjlaóába, személyesen, faxon, e-mailen	
Érke:	2017-08-07 62.
Példány:	1 Mell: 4 db
Az ügyirat száma:	10. B. 309/14/300,

Tisztelt Alkotmánybíróság!

[REDACTED] – mellékelten csatolt meghatalmazással igazolt – jogi képviselőnk útján az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontja, valamint az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLII. törvény (ABtv.) 27. §-a alapján

alkotmányjogi panasszal

élünk a Székesfehérvári Törvényszék 10.B.309/2014/255. számú ítélete, valamint a Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.232/2016/64. számú ítélete ellen.

Álláspontunk szerint a Székesfehérvári Törvényszék 10.B.309/2014/255. számú ítélete, valamint a Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.232/2016/64. számú ítélete

- az emberi méltósághoz való jogot sérti, és az Alaptörvény II. cikkébe ütközik.
- az örökléshez való jogot sérti, és az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdésébe ütközik,
- sérti a tisztességeshez eljáráshoz való jogot és a bírósághoz fordulás jogát és az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésébe ütközik.

Kérjük ezért a T. Alkotmánybíróságot, hogy a Székesfehérvári Törvényszék 10.B.309/2014/255. számú ítéletét, valamint a Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.232/2016/64. számú ítéletét semmisítse meg.

Indokolás

I.

Tényállás

A Székesfehérvári Törvényszék 2016. május 12-én kelt, 10.B.309/2014/255. számú ítéletével bűnösnek mondta ki [REDACTED]

[REDACTED] Btk. 160. § (1) bekezdésbe ütköző és a (2) bekezdés d) és i) pontja szerint minősülő emberölés büntetében, mint társtetteseket.

Az elsőfokú bíróság az I., II., III. és IV. r. vádlottakat 15 évi szabadságvesztésre és 10 évi közügyektől eltiltásra ítélte.

[REDACTED] V. r. vádlottat halált okozó foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés vétségében mondta ki bűnösnek, mint bűnsegédet, ezért 2 év szabadságvesztésre ítélte, melynek végrehajtását 3 év próbaidőre felfüggesztette, továbbá 5 évre eltiltotta a bioenergetikusi foglalkozás gyakorlásától.

[REDACTED] VI. r. vádlottat bűnösnek mondta ki foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetés vétségében, ezért egy év szabadságvesztésre ítélte, melynek végrehajtását 2 év próbaidőre felfüggesztette.

A Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.232/2016/64. számú ítéletével az elsőfokú ítéletet megváltoztatta.

I. és II. r. vádlottak cselekményeinek megjelölésénél a társtettség utalást mellőzte, III. és IV. r. vádlottak elkövetői minőségét bűnsegédre változtatta. I. és II. r. vádlottak büntetését 12 évre, III. r. vádlott büntetését 10 évre, IV. r. vádlott büntetését 9 évre enyhítette.

V. r. vádlott büntetését súlyosította, VI. r. vádlott büntetését enyhítette a másodfokú bíróság.

A jogerősen megállapított tényállás szerint I. és II. r. vádlottak 2010. augusztus 5-én kötöttek házasságot. I. r. vádlott 2011. januárban észlelte várandósságát, 2011. szeptember 16-án született meg kk. [REDACTED], aki 2013. április 14-én 15 óra 15 perckor elhalálozott.

Az elsőfokú ítélet szerint „[REDACTED] halálát súlyos fokú lesoványodása, alultápláltsága, fehérjehiányos állapota és kiszáradás következtében kialakult heveny keringési elégtelenség okozta. ...

A csecsemő súlyosan alultáplált, sorvadott volt alapján a halálhoz vezető kórfolyamat a halálát hónapokkal megelőzően kezdődött el, így az élete veszélyeztetve volt, kórházi kezelésre szorult volna. A halálát megelőzően hetekkel-hónapokkal megkezdett szakszerű, korszerű gyógykezelés esetén életének megmentésére esély lett volna.”

„Az I.r., II.r. III.r. és IV.r. vádlottaknak az orvosi kezelés igénybevételének mulasztásában álló magatartása és a gyermek halála között ok-okozati összefüggés állapítható meg.” (15. o.)

A jogi indokolás körében az elsőfokú bíróság kifejtette, hogy „a gyermek élelmezése a szülők alapvető kötelessége nem orvosi feladat. Átlagos ismeretekkel rendelkező egyén számára is magától értetődő, hogy a táplálkozás nyilvánvaló hiánya miatt a szervezet leromlik, és idővel halálhoz vezet. Ez ellen az alapvető kötelesség ellen vétettek a szülők és a nagyszülők – az I., II., III. és IV.r. vádlottak – szándékosan, tudva e végzetes eredmény bekövetkezésének lehetőségét.” (36. o. 3. bekezdés)

Kifejtette továbbá a bíróság, hogy „a bírói gyakorlat szerint, ha az elkövetőnek az eredmény elmaradásában való bizakodása nem valamely konkrét reális tényen vagy körülményen alapult, hanem azt a véletlenre bízta, nem súlyos gondatlanság, hanem eshetőleges szándék megállapításának van helye, mivel ez az esetlegesen beálló eredménybe való belenyugvást jelenti. A gyermek állapotát figyelembe véve adott esetben az I., II., III. és IV.r. vádlottak csakis a véletlenben bízhattak.” (36. o. 6. o.)

A másodfokú bíróság az elsőfokú tényállást jelentős mértékben kiegészítette és helyesbítette a másodfokú ítélet 11-16. oldalán. Ebből kiemelés érdemel, miszerint „a sértett felett a szülői felügyeleti joggal járó jogok, illetve kötelezettségek I. és II. r. vádlottat illették és terheltek. A gyermek gondozásával, táplálásával, az egészségügyi szakember kiválasztásával, a gyógykezelésével kapcsolatos történetekben I. és II. r. vádlott mellett a nagyszülők, III. és IV. r. vádlott is közreműködött. A IV. r. vádlott a gyermek étkezése terén, a III. r. vádlott az egészségügyi szakember felkutatása és biztosítása terén vállalt aktív szerepet.”. (12. o. 5. bekezdés)

A jogi indokolás körében rögzítette az Ítélet tábla, hogy a Csjt. 70. §, 71. §, 72. § (1) bekezdése, valamint 75. § (1) bekezdése alapján a szülői felügyelettel kapcsolatos jogok és kötelezettségek I. és II. r. vádlottakat illették meg. A kiskorú gyermek gondozásának kötelezettségei, közte a megfelelő táplálása, gondozása, orvosi ellátásának biztosítása őket terhelte. (20. o. 6. bekezdés)

A másodfokú bíróság jogi álláspontja akként összegezhető, hogy az I. és II. r. vádlottak a sértett szülei voltak, őket a gyermek gondozása körében speciális családjogi kötelezettség terhelte. Kötelezettségüket azonban szándékosan elmulasztották, annak ellenére, hogy a sértett életét közvetlenül veszélyeztető helyzetet felismerték, és őket a tevésben semmilyen körülmény nem akadályozta. (21. o.)

II.

Az ABtv. 27. § értelmében „Az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontja alapján alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés

a) az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti, és

b) az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.”

II.1. Egyedi ügyben érintettség

Az indítványozók [REDACTED] II. r. vádlott szülei, a sértett nagyszülei.

Az ABtv.-nek a törvény 26–31. §-hoz fűzött indokolása szerint „[a]z érintettség fogalmának használata szélesebb alapjogvédelmi keret, mint ha pusztán az adott ügyben részes fél számára lenne a lehetőség nyitva”.

A „részes fél” fogalma büntetőeljárásokban nem használatos, hiszen az eljárás nem a felek közötti jogvita rendezése, hanem az állam büntető igényének érvényesítése céljából folyik.

Egyetértünk Lévay Miklós alkotmánybíróval az 1/2015. (I.16.) AB határozathoz írt párhuzamos indokolásában kifejtette azon álláspontjával, mely szerint „valamennyi olyan személyt vagy szervezetet, akit/amit a Be. a büntetőeljárás alanyaként nevesít, az Alkotmánybíróságnak az alkotmányjogi panaszok befogadása során érintettnek kell tekintenie. Ez azt jelenti, hogy a befogadási eljárásban vizsgálni kell a panaszos büntetőeljárásbeli szerepét, pozícióját, de csupán azt szükséges megállapítani, hogy a panaszos a konkrét büntetőeljárásnak – a Be.-ben nevesített alanyi kört figyelembe véve – alanya volt-e. Sem az Indokolás utalt megállapítása, sem pedig az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlata alapján nem lenne helyénvaló „önmagában a sértetti pozíció” vagy bármely más büntetőeljárásbeli pozíció miatt megvonni egy büntetőeljárás alanyától azt a jogot, hogy alkotmányjogi panaszt érintettként előterjeszthessen. Ebből pedig az következik, hogy nem tehető különbség az érintettek között azon az alapon, hogy a büntető bíróság ítélete a büntetőjogi felelősség megállapításáról és a terhelt elítéléséről vagy a terhelt felmentéséről rendelkezik.”

A Be. az V. fejezetben a büntetőeljárásban részt vevő személyek között említi a sértettet, és az 51. § (1) bekezdés a sértettet úgy határozza meg, mint azt a személyt, akinek a jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette.

Mindazon esetekben tehát, amikor a vád tárgyát képező bűncselekménynek van sértettje, a sértett az ügyben érintett személy.

A Be. 51. § (3) bekezdése értelmében „Ha a sértett akár a büntetőeljárás megindítása előtt, akár azt követően meghalt, helyébe egyenesági rokona, házastársa, élettársa, testvére, törvényes képviselője vagy jogszabály, illetve szerződés alapján a sértett által eltartott személy léphet, és gyakorolhatja a (2) bekezdésben meghatározott jogokat.”

Ezen törvényhelynek megfelelően az indítványozók jogi képviselőjük útján a másodfokú eljárásban bejelentették, hogy sértettként kívánnak fellépni. Annak is megvan az oka, hogy erre miért csak a másodfokú eljárásban került sor, erre alább részletesen kitérünk.

A másodfokú bíróság megállapította, hogy „[redacted] a nagyszülei, tehát az egyeneságbeli rokonai az elhunyt [redacted] sértettnek, ezért az általuk adott meghatalmazás alapján fellépő jogi képviselő eljárása nem volt kifogásolható”. (10. o. 3. bekezdés)

A fentiekből következően az indítványozók érintettsége az ügyben megállapítható.

II.2. Az ügy érdemében hozott döntés

A Székesfehérvári Törvényszék és a Fővárosi Ítéltábla érdemben elbírált az ügyet, hiszen döntött a büntetőjogi felelősség és a büntetéskiszabás kérdésében.

II.3. Jogorvoslati lehetőség kimerítése

A Fővárosi Ítéltábla az ügyben jogerős döntést hozott, mely ellen már csak rendkívüli jogorvoslat vehető igénybe.

Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panasz benyújtásához nem követeli meg a rendkívüli jogorvoslat kimerítését, de erre az indítványozóknak törvényi lehetősége sincs.

A Be. 417. § (1) bekezdése kimerítően felsorolja a felülvizsgálati indítvány előterjesztésére jogosultakat.

E szerint felülvizsgálati indítvány benyújtására jogosult

I. a terhelt terhére az ügyész,

II. a terhelt javára:

a) az ügyész,

b) a terhelt,

c) a védő, kivéve, ha a terhelt ezt megtiltotta,

d) a fiatakorú terhelt törvényes képviselője,

e) a kényszergyógykezelés elrendelése ellen – a terhelt hozzájárulása nélkül is – a nagykorú terhelt törvényes képviselője, házastársa vagy élettársa,

f) a terhelt halála után egyenesági rokona, testvére, házastársa vagy élettársa, illetve amennyiben a terhelt halála óta több, mint ötven év telt el, oldalági rokona.

A fentiekből megállapíthatóan az indítványozók részére további jogorvoslat nem áll rendelkezésre, hiszen a sértett felülvizsgálati indítvány előterjesztésére nem jogosult.

II.4. A másodfokú ítélet kézbesítése 2017. június 9-én történt meg, így a 60 napos határidő megtartott.

III.

Az indítványozók Alaptörvényben biztosított jogainak megsértése

III.1. Az emberi méltósághoz fűződő jog megsértése

A büntetőeljárásban a nyomozó hatóságok, a vádhatóság, majd a bíróságok is tényként kezelték, hogy kk. [REDACTED] gyermeke.

Arra vonatkozóan, hogy a gyermek és [REDACTED] között valóban fennáll-e biológiai értelemben a gyermek-szülő kapcsolat, sem a nyomozás során, sem pedig a bírósági eljárásban nem lett bizonyítás lefolytatva, holott a gyermek nem [REDACTED] nevére lett anyakönyvezve.

Ennek a kérdésnek a tisztázása a gyanúsítás, majd a vád tárgyává tett cselekmény büntetőjogi minősítése szempontjából is alapvető lett volna. Egységes ugyanis a büntetőjogi dogmatika és a bírói gyakorlat abban, hogy a mulasztással elkövetett emberölés és a segítségnyújtás halált okozó elmulasztása az eredmény és az elkövetési magatartás azonossága miatt az alapján határozható el, hogy a tevési kötelezettség milyen forrásból származott. A segítségnyújtási kötelezettség elmulasztása egy mindenkit terhelő, alapvető erkölcsi kötelezettség büntetőjogi leképezése, míg emberölésről akkor lehet szó, ha a vádlottat a tevésre nem büntetőjogi, hanem más forrásból (polgári jog, családjog, munkajog, stb.) származó speciális kötelezettség terhelte.

Amennyiben tehát igazságügyi szakértői vélemény megállapítja, hogy nem [REDACTED] a sértett biológiai értelemben vett édesapja, úgy őt a sértett halála kapcsán – a gondozási,

táplálási kötelezettség, illetve a megfelelő orvosi kezelés biztosításának elmulasztása alapján – csak un. általános büntetőjogi felelősség terhelheti, amely a Btk. 166. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés szerint minősülő segítségnyújtás elmulasztása büntetnének megállapítását vonhatja csak maga után. Ennek a bűncselekménynek a büntetési tétele maximum 3 évig terjedő szabadságvesztés, ami lényegesen enyhébb jogkövetkezmény az emberölés büntetnének minősített esetéhez kapcsolódó tíztől húsz évig, vagy életfogytig tartó szabadságvesztéshez képest.

Függetlenül attól, hogy e kérdést a nyomozás során nem tisztázták, és ezzel kapcsolatban az ügyészség sem terjesztett elő bizonyítási indítványt, a Be. 75. § (1) bekezdéséből következően az elsőfokú bíróságnak vizsgálnia kellett volna ezt a kérdést.

A Be. 75. § (1) bekezdés úgy rendelkezik, hogy „a bizonyítás során a tényállás alapos és hiánytalan, a valóságnak megfelelő tisztázására kell törekedni”. A bírói gyakorlat egységes abban a kérdésben, hogy a tényállás hiánytalan, alapos és a valóságnak megfelelő tisztázásának kötelezettsége éppúgy vonatkozik a bírósági eljárásra, mint az azt megelőző nyomozati vagy ügyészi szakra. Ez egyben azt is jelenti, hogy a bíróság egyrészt nincs kötve az ügyészi indítványokhoz, de az ügyészi indítványok hiánya sem mentesíti bizonyos bizonyítási cselekmények elrendelése és lefolytatása alól, vagyis a hivatalból való bizonyítási kötelezettség teljesítése alól.¹

Az indítványozók az elsőfokú ítélettel kapcsolatban a másodfokú bírósághoz intézett beadványunkban nyomatékosan felhívták arra a figyelmet, hogy ez a büntetőjogi minősítésre alapvetően kiható kérdés nem lett tisztázva az eljárás során.

A másodfokú bíróság azonban a nyilvános ülésen nem adott lehetőséget ezen aggályok kifejtésére, megvonta a szót a sértetti képviselőtől. (ítélet 11. o.) Mint kifejtette, „a sértett jogi képviselője már felszólalása kezdetén arra az eljárás során egyébként fel sem merült körülményre hivatkozott, hogy [redacted] II. r. vádlott nem a biológiai apja a sértettnek”. A probléma azonban éppen az, hogy ez a kérdés nem merült fel az eljárásban.

Mivel a másodfokú bíróság sem indokolta megfelelően, hogy a vérségi származást miért nem kell vizsgálni, csak implicite lehet arra következtetni, hogy a vérségi származást feltehetően azért nem vizsgálta, mert a gyermek házasság alatt születésének és ezáltal a II. r. vádlott tekintetében a házasságon alapuló apasági vélelemnek és/vagy annak tulajdonított jelentőséget, hogy a II. r. vádlott apaságát nem vitatta. Ezen a ponton válik láthatóvá, hogy a II. r. vádlott apaságának kérdése elvi jelentőségű büntető anyagi jogi és eljárásjogi kérdéseket vet fel.

Először is el kell dönteni, hogy az apaság kérdése, mint büntetőjogilag releváns tény, amely polgári jogi (családjogi) intézmény is, külön büntetőjogi megítélés alá esik vagy a polgári jogi megítélés alkalmazandó a büntetőjogban is. Nem egyértelmű, hogy a büntetőjog csakis a polgári jogi szabályok szerint közelítheti meg e problémát, hiszen számos esetben elválik a jogi fogalmak, intézmények jelentése a polgári és a büntetőjogban (pl. kár, hozzátartozó, gyermekkor, kóros elmeállapot - cselekvőképesség, közszereplő, dolog stb.).

Az első kérdés tehát ennek az eldöntése.

¹Nagykommentár a Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez, szerk.: Bodor Tibor / Csák Zsolt / Máziné Szepesi Erzsébet / Somogyi Gábor / Szokolai Gábor / Varga Zoltán, letöltve: <https://uj.jogtar.hu/>

Amennyiben a bíróság úgy dönt, hogy a polgári jogi megközelítés kötelező a büntető bíróságokra is, akkor azt is el kell dönteni, hogy ez egy olyan előkérdésnek minősül-e, amelynek eldöntésére a polgári bíróságnak van hatásköre, vagy a büntetőbíróság alkalmazza a polgári jog szabályait.

Ha pedig a büntetőbíróság úgy dönt, hogy önállóan jogosult vizsgálni e kérdést, akkor dönteni kell arról, hogy mit tekint apaságnak büntetőjogi szempontból, milyen szerepe van a biológiai apaságnak. Az objektív tényfeltárási kötelezettség e tekintetben nem teszi lehetővé a büntetőbíróság számára, hogy (megdönthetetlen) apasági vélelmekkel operáljon.

A büntető bíróságok azonban egyáltalán nem foglalkoztak ezekkel az elvi jelentőségű kérdésekkel. Abból pedig, hogy a gyermeket a vérségi származás vizsgálata nélkül [REDACTED] gyermekének tekintették, következett az a büntetőjogi következtetés, hogy az I. és a II. r. vádlottakat nem büntetőjogi, hanem speciális családjogi jogi kötelezettség terhelte a gyermek gondozása, táplálása, orvosi kezeltetése vonatkozásában. Ennek elmulasztása pedig a legsúlyosabb élet elleni cselekmény megállapítását eredményezte.

Az Alaptörvény L) cikk (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy *„Magyarország védi a házasság intézményét, mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot, mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony.”*

A II. cikk kimondja, hogy *„Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz.”*

Az Alkotmánybíróság a 8/1990. (IV. 23.) AB határozatában kifejtette, hogy az emberi méltósághoz való jogot az ún. „általános személyiségi jog” egyik megfogalmazásának tekinti. Leszögezte, hogy a modern alkotmányok, illetve az alkotmánybírósági gyakorlat az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival nevezik meg: pl. a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, avagy a magánszférához való jogként. Az *általános személyiségi jog* „anyajog”, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amely az *egyén autonómiájának védelmére* szolgál, ha az adott tényállásra a nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.

Az 57/1991. (XI. 8.) AB határozatban rámutatott az Alkotmánybíróság, hogy *„a vérségi származás kiderítése, illetőleg az arra vonatkozó törvényi vélelem vitatása, kétségbevonása, mindenkinek a legszemélyesebb joga, amely az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében írt „általános személyiségi jog” körébe tartozik. Az Alkotmány 54. § (1) bekezdése értelmében a Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az emberi méltósághoz, amelytől senkit sem lehet önkényesen megfosztani. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az „általános személyiségi jog” részét képezi az önazonossághoz és önrendelkezéshez való jog is.”*

A határozat az önazonossághoz és önrendelkezéshez való jog immanens részének tekintette a vérségi származás kiderítésének jogát.

Utalunk e körben Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény 8. cikkére is, mely értelmében *„Mindenkinek joga van arra, hogy magán és családi életét, ... tiszteletben tartsák”*.

A strasbourgi Bíróság gazdag joggyakorlatot fejlesztett ki az Egyezmény ezen cikkével kapcsolatban is, és olyan aspektusokat is a 8. cikk védelme alá vont, amelyek esetén ez első látásra nem egyértelmű.

A családi élet tiszteletben tartásának kötelezettsége feltételezi annak megállapítását, hogy ki tartozik egy családba. Ebből következően az indítványozóknak joguk van annak tisztázására, hogy az elhunyt gyermek mely családba tartozott: az [REDACTED] családba. Utóbbi esetben ugyanis vérségi leszármazáson alapuló rokoni kapcsolat áll fenn, míg előbbi esetben [REDACTED] legfeljebb a nevelőapja volt a gyermeknek.

Ennek tisztázása alapvetően összefügg az önazonossággal, de a gyermekük tettének mikénti megítélésével és lelki feldolgozásával is.

III.2. Az örökléshez való jog megsértése

Az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy *„Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez.”*

Az Európai Unió Alapjogi Chartája szintén az örökléshez való joggal együtt említi a tulajdonhoz való jogot. Kimondja, hogy *mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogszerűen szerzett tulajdonát birtokolja, használja, azzal rendelkezzen, és azt örökül hagyja.*

Az Alkotmánybírósági gyakorlatban *„Az öröklési jog szoros összefüggésben áll a tulajdonhoz való joggal, és azt teszi lehetővé, hogy az örökhagyó vagyonát a halála esetén más személy megszerezze.”* (936/D/1997. AB határozat)

A fentiekből következően mindkét aspektus védelem alatt áll: az is, hogy az örökhagyó rendelkezni tudjon halála esetére, és az is, hogy az örökös megszerezhesse a hagyatékot.

Végintézkedés esetén az öröklési jog szoros összefüggésben áll az önrendelkezési joggal is, hiszen ugyan a törvényi korlátokra figyelemmel, de az örökhagyó maga határozhatja meg, hogy vagyonából ki, hogyan részesedjen, illetve ki ne részesedjen halála esetén.

Ehhez természetesen azon információk birtokában kell lennie, ami a végintézkedési döntését megalapozza. Teljesen egyértelmű, hogy valaki másként végrendelkezik, ha van egy unokája, és az is más döntési helyzetet eredményez, ha az derül ki, hogy a gyermeke életellenes cselekményt követett el.

Azzal, hogy a büntetőeljárásban nem derítették ki, hogy kk. [REDACTED] vérségi kapcsolatban áll-e [REDACTED] az indítványozókat attól a lehetőségtől is megfosztották, hogy haláluk esetén vagyonukról megalapozottan tudjanak dönteni.

III.3. A tisztességes eljáráshoz való jog megsértése

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése rögzíti, hogy *„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”*

Az európai jogfejlődés egyre nagyobb hangsúlyt helyez a büntetőeljárásban nemcsak a terhelt, hanem a sértett jogainak védelmére is. Az eljárás tisztességes voltához ezért nemcsak az tartozik hozzá, hogy a bíróság a terhelt jogait biztosítsa, hanem a sértetti jogok biztosítása is.

Az indítványozókat az eljárás során tanúként hallgatták meg. **Sem a nyomozó hatóságtól, sem a bíróságtól nem kaptak felvilágosítást arra vonatkozóan, hogy az ügyben sértettként, vagy egyéb érdekeltként is felléphetnének**, holott a Be. 62 §-a kifejezetten tartalmazza, hogy „A bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság az eljárási cselekmény elvégzése előtt a cselekménnyel érintett személyt a jogairól tájékoztatja, és a kötelezettségeire figyelmezteti.”

A Kommentár is kiemeli, hogy „Az eljárás törvényességének biztosítéka, egyben a büntetőeljárás céljának megvalósításához is elengedhetetlen, hogy az eljárás résztvevői kellő tájékoztatást kapjanak jogaikról és kötelezettségeikről. A figyelmeztetési kötelezettség azt a bíróságot, ügyészt, illetve nyomozó hatóságot terheli, amelyik előtt az eljárás ténylegesen folyik, amelyik az adott eljárási szakaszban ténylegesen döntésre jogosult”.²

A felvilágosítás elmaradása azért különösen sérelmes, mert a sértetti pozíció többlet jogosítványokat biztosított volna számukra.

A Be. 51. § (2) bekezdése értelmében „A sértett jogosult arra, hogy

a) – ha e törvény másképp nem rendelkezik – az eljárási cselekményeknél jelen legyen, az eljárás őt érintő irataiba betekintszen,

b) az eljárás bármely szakaszában indítványokat és észrevételeket tegyen,

c) a büntetőeljárási jogairól és kötelezettségeiről a bíróságtól, az ügyésztől és a nyomozó hatóságtól felvilágosítást kapjon,

d) e törvényben meghatározott esetekben jogorvoslattal éljen.”

A 55. § (1) bekezdés pedig úgy rendelkezik, hogy „Az, akinek a jogára vagy a jogos érdekére a büntetőeljárásban hozott határozat közvetlen hatással lehet, az őt érintő körben indítványokat és észrevételeket tehet, a határozat reá vonatkozó rendelkezése ellen jogorvoslattal élhet, és a tárgyaláson megjelenhet.”

Az eljárásba az elsőfokú ítélet után bekapcsolódó jogi képviselő felvetése alapján a másodfokú bíróság volt az első, aki az indítványozók eljárási pozícióját vizsgálta, és jutott arra a következtetésre, hogy sértettként felléphetnek. (másodfokú ítélet 10. o.) Ebből logikusan következik, hogy ezt a lehetőséget az eljárás korábbi szakaszaiban is biztosítani kellett volna az indítványozók részére, illetve őket a hatóságoknak olyan felvilágosítással kellett volna ellátni, amely alapján döntést hozhattak volna abban a kérdésben, hogy a tanútól eltérő minőségben az eljárásban meg kívánnak-e jelenni.

Az a tény, hogy a másodfokú bíróság az indítványozók sértetti minőségét elismerte, a jogsérelmet nem orvosolta.

A büntetőeljárásban is az elsőfokú bíróság a ténybíróság, a tényállás megállapítása elsősorban az elsőfokú bíróság feladata. A Be. 351. § (1) bekezdése értelmében „A másodfokú bíróság a határozatát főszabály szerint az első fokú bíróság által megállapított tényállásra alapítja”.

² Berkes (szerk.): Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára, I. kötet, HVGOrac, 222. o.

Döntő jelentőségű tehát, hogy az elsőfokú bíróság milyen tényállást állapít meg, ehhez szervesen kapcsolódik az a kérdés, hogy a bizonyítási eljárás folyamán az eljárási szereplőknek milyen jogai vannak.

A Be. 51. § (2) bekezdés b) pontja biztosította volna az indítványozóknak azt a jogot, hogy a bizonyítási eljárás során indítványokat és észrevételeket tegyenek, így módon a vérségi származás kérdését már az elsőfokú bíróság előtt zajló bizonyítási eljárásban felvethették volna.

Mivel erre nem volt eljárási lehetőségük, e kérdést és ennek büntető anyagi és eljárásjogi következményeit csak az elsőfokú ítélettel kapcsolatos észrevételekben fejthették ki, melyet a nyilvános ülésen kívánt a jogi képviselő előadni.

Erre az eljárási törvény értelmében lehetősége volt, hiszen a Be. 314. § (1) bekezdése szerint „a sértett felszólalhat”. A 316. § rögzíti, hogy az ügyész után a sértett felszólalhat. Ezek a rendelkezések a másodfokú eljárásban megfelelően irányadók.

A másodfokú bíróság azonban a nyilvános ülésen megvonta a szót a sértetti képviselőtől. Ezt a másodfokú bíróság azzal indokolta, hogy „a sértett jogi képviselője már a felszólalása kezdetén arra az eljárás során egyébként fel sem merült körülményre hivatkozott, hogy Farkas Balázs II. r. vádlott nem a biológiai apja a sértettnek. A másodfokú bíróság megállapította, hogy ez a felvetés ellentétes a sértett érdekeivel, és egyebekben is a képviselő felszólalása az eljárás elhúzódtatását szolgálná. Az ítéltábla ezért a Be. 554/O. § alapján megvonta a szót a sértetti képviselőtől.” (11. o.)

A sértetti felszólalás korlátozására, és a szó megvonására azonban a másodfokú bíróságnak nem volt törvényes lehetősége.

a) A Be. 554/O. §-a kimondja, hogy „Kiemelt jelentőségű ügyben a sértett, illetve magánfél 314. § (1) bekezdése szerinti felszólalása közben a szót nem lehet megvonni, illetve a felszólalás csak a 314. § (4) bekezdésében meghatározottak szerint szakítható félbe.”

A Be. 314. § (4) bekezdése pedig akként rendelkezik, hogy „A perbeszéd nem szakítható félbe, kivéve, ha bűncselekményt megvalósító kifejezést foglal magában, rendzavarást kelt, továbbá, ha az eljárás elhúzásának megakadályozása érdekében ez szükséges”.

A jelen esetben egyetlen ilyen körülmény sem állt fenn.

b) Az, hogy a sértetti képviselő az eljárás során fel nem merült körülményre hivatkozik, nem ok a felszólalás félbeszakítására. Ez az indokolás alapjaiban ellentétes a másodfokú felülbírálat terjedelmére vonatkozó törvényi rendelkezésekkel is. A Be. 348. § (1) bekezdése ugyanis főszabálynak azt tekinti, hogy „A másodfokú bíróság – ha e törvény kivételt nem tesz – a fellebbezéssel megtámadott ítéletet az azt megelőző bírósági eljárással együtt felülbírálja. Az ítélet tényállásának megalapozottságára, a bűnösség megállapítására, a bűncselekmény minősítésére, a büntetés kiszabására, valamint intézkedés alkalmazására vonatkozó rendelkezéseit a másodfokú bíróság arra tekintet nélkül bírálja felül, hogy ki, milyen okból fellebbezett.”

A teljes revízió elvéből fakadóan tehát a fenti kérdéseket a másodfokú bíróságnak akkor is vizsgálnia kell (kellett volna), ha azokra senki nem hivatkozott.

c) Nem látható be az sem, hogy a sértetti képviselő felvetése miért lenne ellentétes a sértett gyermek érdekeivel. A sértetti képviselő nem azt állította, hogy a gyermek sérelmére nem valósult meg bűncselekmény, felvetése a II. r. vádlott és a gyermek közötti vérségi kapcsolat tisztázására, a II. r. vádlott cselekményének helyes minősítésére vonatkozott.

d) Végül, arra vonatkozóan semmilyen érdemi indokolást nem tartalmaz az ítélet, hogy a sértetti felszólalás, melynek előadására a törvény kifejezetten lehetőséget ad, miért vezetett volna az eljárás elhúzódnához.

e) A másodfokú bíróság a jogi indokolás körében megjegyezte, hogy „a közös háztartásban élő nevelő szülő a Csjt. 62. § (1) bekezdése alapján a szülővel egy sorban köteles a gyermek tartására, így speciális jogi kötelezettsége fennáll. Ténybeli megalapozatlanságán kívül ezért jogilag is irreleváns az a felvetés, hogy a II. r. vádlott nem biológiai apja a sértettnek, hiszen e körülmény sem zárná ki a felelőssége megállapítását.” (21. o.)

Ennek a törvényi rendelkezésnek a felhívása azonban a jelen esetben azért téves, mert nem azt rótta a vád a II. r. vádlott terhére, hogy tartási kötelezettségének nem tett eleget (nem fizetett tartásdíjat). Ezen családjogi kötelezettség elmulasztásának büntetőjogi szankciója a tartási kötelezettség elmulasztása. A Csjt. 62. § (1) bekezdésének tehát akkor lenne relevanciája, ha a vád tárgyát a tartási kötelezettség elmulasztása képezte volna.

A jelen ügyben azonban a megfelelő táplálás és a megfelelő orvosi kezelés igénybe vételének elmulasztását határozták meg elkövetési magatartásként, ami nem a tartás, hanem a gondozás körébe tartozik. A gondozás pedig a szülői felügyeleti jog részét képező kötelesség, amely értelemszerűen a szülőt terheli. (Csjt. 71. § (2) bekezdés) A szülői kapcsolatot pedig elsődlegesen a vérségi származás alapozza meg.

Mindebből okszerűen következik, hogy a másodfokú bíróságnak valójában a III.1. pontban kifejtett anyagi és eljárásjogi kérdéseket kell volna vizsgálnia, és megválaszolnia (milyen tartalommal használjuk az apaságot a büntetőjogban, ki és milyen eljárási szabályok alapján jogosult ennek vizsgálatára, ha a kérdés a büntetőeljárásban merül fel).

A másodfokú bíróság fent idézett jogi indokolása azonban egy további alkotmányos jelentőségű problémát is felvet. A korábbi bírói gyakorlat a kiskorú veszélyeztetése kapcsán kiterjesztette az elkövetői kört az együtt élő élettársra is. Az új Btk. megváltoztatta a normaszöveget és a Btk. 208. § (1) bekezdésében speciális alanyként nevesítette a kiskorúval életvitelszerűen egy háztartásban élő személyeket is. Ez a jogszabályváltozás egyúttal azt is kifejezésre juttatta, hogy törvényi alap híján korábban alkotmányellenes volt a bíróságok felelősség kiterjesztő értelmezése.

Mivel az emberölés tényállásánál ilyen jogalkotás nem történt, felmerül a kérdés, hogy a bíróságnak a mulasztásos bűncselekményeknél, és különösen az akár életfogytig tartó szabadságvesztéssel is sújtható bűncselekménynél van-e arra joga, hogy jogértelmezéssel ilyen felelősség kiterjesztést hajtson végre, vagy ez a bírói jogalkotás tilalmába ütközik.

A silence of parliament doktrínából az következik, hogy a törvényalkotónak nem állt szándékában az elkövetői kör ilyen kiterjesztése, a nemzetközi jog-összehasonlítás pedig azt mutatja, hogy mulasztásnál egyébként is szűken határozzák meg az elkövetői kört.

Összefoglalva megállapítható tehát, az a kérdés, hogy a gyermek és a II. r. vádlott között vérségi leszármazói kapcsolat fennállt-e, a tényállás megalapozottságára, a jogi minősítésre és a büntetéskiszabásra alapvetően kiható kérdés. Ebből az is következik, hogy a sértetti jogok korlátozása, a tisztességes eljárás garanciáinak figyelmen kívül hagyása a jogerős bírói döntésre érdemben kihatott.

IV. A bírósághoz fordulás jogának megsértése

Bár az Alkotmány 57. §-ával ellentétben az Alaptörvény kifejezetten nem nevesíti a bírósághoz fordulás jogát, a Kommentár szerint a XXVIII. cikk (1) bekezdése magában foglalja.

A bírósághoz fordulás jogának megsértése nemcsak akkor merül fel, ha a bírói út a jogszabályokban nem biztosított, hanem akkor is, ha az elvi lehetőség fennáll a jogszabályok szintjén, azonban a bírósághoz fordulás praktikusán nem lehetséges. Ennek számos oka lehet, kezdve a perrel kapcsolatos kiadásoktól, stb. (1074/B/1994. AB határozat)

A jelen ügyben a bírósághoz fordulás jogának megsértése a sértetti kárigény érvényesítésével kapcsolatban merül fel.

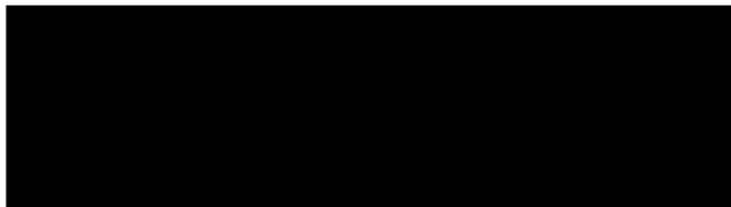
A Be. 54. § (1) bekezdése értelmében „*Magánfél az a sértett, aki a büntetőeljárásban polgári jogi igényt érvényesít*”.

A büntetőeljárás törvény megteremti tehát azt a lehetőséget, hogy a sértett a kártérítési igényét a büntetőeljárásban, ún. adhéziós eljárásban érvényesítse, ne kelljen tehát külön polgári pert indítania. Ennek azonban nyilvánvalóan előfeltétele, hogy a sértett tudjon arról, hogy őt sértetti jogállás illeti meg, és hogy ez a polgári jogi igény büntetőeljárásban való érvényesítésére is lehetőséget ad.

A jelen esetben azzal, hogy a nyomozó hatóság és az elsőfokú bíróság sem adott tájékoztatást az indítványozóknak a sértetti jogaikkal kapcsolatban, megfosztotta őket annak mérlegelésétől is, hogy polgári jogi igényüket a büntetőeljárásban érvényesítsék.

Budapest, 2017. augusztus 2.

Tisztelettel:

Mellékletek:

1. sz. melléklet: jogi képviselő meghatalmazása
2. sz. melléklet: Székesfehérvári Törvényszék 10.B.309/2014/255. számú ítélete
3. sz. melléklet: sértetti beadvány a másodfokú eljárásban
4. sz. melléklet: Fővárosi Ítéltábla 4.Bf.232/2016/64. számú ítélet

